

Jarosław Wolkonowski

Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Ekonomiczno-Informatyczny w Wilnie

e-mail: wolkonowski@uwb.edu.pl

STRAJKI NA LITWIE W OKRESIE 2000-2016

STRIKES IN LITHUANIA IN THE PERIOD OF 2000-2016

DOI: 10.15611/pn.2018.527.26

JEL Classification: J08, J51, J52

Streszczenie: Strajki stały się zjawiskiem dość częstym – są ostateczną formą protestu pracowników, domagających się poprawy płacy i warunków pracy. Celem artykułu jest analiza strajków na Litwie w XXI wieku. Badania zostały przeprowadzone na podstawie danych statystycznych Departamentu Statystyki Litwy. W artykule zastosowano metodę porównawczą wskaźników uzwiązkowienia z innymi krajami UE oraz przestrzennego zróżnicowania liczby strajków w okręgach kraju. Decyzje o strajku podejmują związki zawodowe. Litwa ma niskie wskaźniki udziału pracowników w związkach zawodowych, zaś prawo litewskie (Kodeks pracy) stawia wysokie wymagania wobec organizatorów strajku, stąd też w poszczególnych latach strajków nie było wcale albo było niewiele. Jednak w latach 2007-2008 przez cały kraj przeszła lawina strajków w oświacie. Nastąpił wzrost wynagrodzeń pracowników oświaty, jednak okazał się on krótkotrwały. Kolejna fala strajków w tej branży miała miejsce w latach 2014-2016, ale nie przyniosła efektów.

Słowa kluczowe: Kodeks pracy, związki zawodowe, strajki, przestrzenne zróżnicowanie.

Summary: The aim of the article is to analyze strikes in Lithuania in the 21st century. Decisions on strike are made by trade unions. Lithuania has low employee participation rates in trade unions, while Lithuanian law (Labor Code) places high demands on the organizers of strikes. The Lithuanian economy collided with several large waves of strikes: in 2007-2008, 2014-2016 and in 2017. The first two waves of strikes were organized by trade unions of education workers and were partially successful. However, the strike situation is still ongoing. The last wave of strikes in 2017 was organized by trade unions of forestry workers and ended in fiasco. The most active districts were Telšiai and Klaipėda.

Keywords: Labor Code, trade unions, strikes, spatial diversity.

1. Wstęp

Strajki we współczesnej gospodarce stały się zjawiskiem częstym, można powiedzieć: powszechnym. Litwa ma dramatyczną historię związaną z nimi – w sierpniu

1935 roku wybuchł strajk rolników, który był skutkiem światowego kryzysu gospodarczego. Na skutek protestów w starciach z policją zginęło 2 rolników, sądy wydały kilkanaście wyroków śmierci, z których 4 wykonano, zaś kilkunastu rolnikom zamieniono kary śmierci na dożywocie [Černevičiūtė 2013]. Polska również była świadkiem podobnych wydarzeń – w kwietniu 1920 roku pokojowa akcja protestacyjna kolejarzy w Poznaniu, domagających się tzw. trzynastki, przekształciła się w masakrę, podczas której zginęło 9 kolejarzy, a 30 zostało rannych [Kaczmarek 1920]. Jako kolejny przykład takich akcji można wskazać strajk górników brytyjskich z lat 1984-1985, który trwał cały rok i mimo ogromnej determinacji związków zawodowych zakończył się klęską. W efekcie cała branża węglowa Wielkiej Brytanii została sprywatyzowana i zrestrukturyzowana [Jachowicz 2002]. Powodem akcji strajkowych są napięcia na linii pracownicy – pracodawca i dotyczą one warunków pracy i płacy. Reprezentantem strony pracowników są związki zawodowe (lub rady pracownicze), które podejmują się akcji strajkowych. Podstawowym celem związków zawodowych było i jest polepszenie warunków pracy [Wóycicki 1936; Maciejewski, Sadowski 2007]. Obecnie w negocjacjach strajkowych coraz częściej decydującą rolę zaczynają odgrywać instytucje rządowe, dążące do przeprowadzenia reform [Towalski 2001]. Na skutek akcji strajkowych dochodzi do zawarcia kompromisów oraz reform strukturalnych.

2. Udział pracowników UE w związkach zawodowych

Dla analizy aktywności protestacyjnej pracowników (strajki ostrzegawcze, strajki) ważne są rozmiar i dynamika udziału pracowników w związkach zawodowych – wskaźnik uzwiązkowienia. Dane te dla krajów UE zostały przedstawione w tabeli 1, z której wynika, że najwyższy udział pracowników w związkach zawodowych w latach 2000-2016 odnotowano w Szwecji (71,9), Danii (69,9) i Finlandii (69,5), zaś najniższy – we Francji (8,0); Estonii (8,5) i na Litwie (9,9). Z danych tych wynika dla Litwy wyraźny trend zniżkowy, co oznacza malejący udział litewskich pracowników w związkach zawodowych. Jednak należy zauważyć, że zniżkowy trend uzwiązkowienia jest charakterystyczny dla krajów UE po 2000 roku i jest kontynuacją wcześniejszego procesu [Gardawski 2001]. Tymczasem związki zawodowe, według prawa krajowego, są głównym inicjatorem i negocjatorem z pracodawcami w kwestii ogłaszania akcji protestacyjnych w postaci strajków ostrzegawczych i strajków doraźnych, dlatego udział w nich osób zatrudnionych pokazuje zaangażowanie szerokich rzesz pracowników. Z danych zawartych w tabeli 2 wynika, że liczba członków związków zawodowych na Litwie zmniejszyła się o 26,4 pomimo stabilnej liczby zatrudnienia w tym okresie.

Tabela 1. Udział pracowników z krajów UE () w związkach zawodowych oraz średnia udziału

Państwo	Rok																średnia	
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015		2016
Dania	73,6	73	72,4	72	71,5	70,9	68,4	67,8	66,2	68,4	69,2	70,1	69,8	69,3	69,3	68,6	67,2	69,9
Estonia	14,0	14,0	12,6	11	9,4	8,7	8,4	7,6	6,2	7,6	8,2	7,0	6,0	5,6	5,3	4,5	bd	8,5
Finlandia	74,6	74,3	73,2	72,6	71,2	70,4	70,1	70,2	69,5	68,9	68,3	67,3	67,3	66,3	66,7	66,5	64,6	69,5
Francja	8,0	7,9	8,1	8,4	8,1	8,0	8,0	7,9	7,8	7,9	8,0	8,1	8,1	8,1	8	7,9	bd	8,0
Łotwa	bd	bd	bd	20,9	bd	bd	17,9	16,6	15,1	15,1	15	13,6	13,1	12,8	12,7	12,6	bd	15,0
Litwa	bd	16,8	bd	13,6	bd	bd	9,8	9,3	8,9	10,0	10,1	9,7	9,0	8,4	8,1	7,9	7,7	9,9
Polska	17,6	15,5	14,1	18,8	19,0	18,1	16,3	15,6	14,9	14,6	14,6	13,6	12,7	12,9	12,4	12,1	12,1	15,0
Szwecja	79,0	77,5	77,4	77,5	76,4	75,7	74,3	70,8	68,3	68,4	68,2	67,5	67,5	67,7	67,3	67,0	bd	71,9
Wielka Brytania	29,8	29,3	28,8	29,3	28,8	28,6	28,3	28,0	27,5	27,4	26,6	26,0	26,1	25,6	25	24,7	23,5	27,3

„bd” – brak danych dla danego roku.

Źródło: [<http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/lang--en/index.htm>].

Tabela 2. Liczba członków związków zawodowych na Litwie LC i liczba zatrudnionych LZ (w tys.)

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
L_c	bd	bd	bd	bd	bd	bd	115,7	115	111,7	115,4	112,6	108,9	102,3	95,3	94,2	92	91,5
L_z	1116	1091	1124	1145	1157	1188	1186	1240	1260	1160	1112	1121	1135	1141	1159	1171	1193

„bd” – brak danych dla danego roku.

Źródło: <http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/lang--en/index.htm>.

W tabeli 3 zamieszczono dane dotyczące udziału pokrycia płac pracowników i warunków pracy przez umowy zbiorowe, które są kreowane przez związki zawodowe – w przypadku Litwy inicjatywa ta wynika z krajowego Kodeksu pracy. Najwyższe dane dotyczą Austrii (98,0), Francji (97,7) i Belgii (96,0), najmniejsze – Litwy (11,0), Bułgarii (11,8) i Łotwy (17,6). Wskaźnik ten w przypadku Litwy ma trend zniżkowy.

Tabela 3. Udział pokrycia płac i warunków pracy () przez umowy zbiorowe w krajach UE

Państwo	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	średnia
Austria	98,0	98,0	98,0	98,0	98,0	98,0	98,0	98,0	98,0	98,0	98,0	98,0	98,0	98,0	98,0	98,0	98,0	98,0
Belgia	96,0	96,0	96,0	96,0	96,0	96,0	96,0	96,0	96,0	96,0	96,0	96,0	96,0	96,0	96,0	96,0	96,0	96,0
Bułgaria	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	10,6	12,8	12,5	12,2	11,6	10,8	11,8
Francja	bd	bd	bd	bd	96,1	bd	bd	bd	98	98	bd	bd	98	bd	98,5	bd	bd	97,7
Łotwa	bd	bd	18,0	bd	bd	15,0	bd	21,5	bd	20,7	20,4	19,8	19,4	15,3	15,3	14,8	13,8	17,6
Litwa	bd	bd	15,0	15	bd	bd	10,7	10,2	9,7	10,9	11,1	10,7	9,9	bd	bd	7,1	bd	11,0

„bd” – brak danych dla danego roku.

Źródło: <http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/lang--en/index.htm>.

Po przeanalizowaniu tego wskaźnika dla pozostałych krajów widzimy, że trend niżkowy jest charakterystyczny dla większości krajów UE. Oznacza to, że w XXI wieku nastąpił spadek udziału pracowników w związkach zawodowych, co prawdopodobnie również miało wpływ na zmniejszenie się roli tych związków w umowach zbiorowych oraz spadek pokrycia płac i warunków pracy przez umowy zbiorowe.

3. Strajk pracowniczy w litewskim ustawodawstwie

Strajk w prawie litewskim został zagwarantowany w Konstytucji Republiki Litewskiej z 1992 roku. W art. 51 wskazuje się, że każdy pracownik ma prawo do strajku w obronie swoich interesów ekonomicznych i społecznych [Konstytucja 1992]. Podobnie jak w prawie polskim, strajk na Litwie ujmowany jest jako narzędzie rozwiązywania sporów zbiorowych między pracownikami a pracodawcą. Regulacje prawne dotyczące strajków pracowniczych na Litwie zostały zawarte w ustawie o związkach zawodowych [Ustawa 1991], starym Kodeksie pracy, który obowiązywał w latach 2002-2017, i nowym Kodeksie pracy, który obowiązuje od 1 lipca 2017 roku.

Artykuł 76 Kodeksu pracy z 2002 roku podawał następującą definicję: „Strajk – czasowe wstrzymanie pracy przez pracowników w jednym czy kilku przedsiębiorstwach lub oddziale albo grupy, gdy kolektywny spór nie został rozstrzygnięty lub nie jest wykonywana decyzja komisji pojednawczej, lub osiągnięte porozumienie” [Kodeks 2002]. Warto podkreślić, że w obowiązującym od 2002 roku litewskim Kodeksie pracy strajk mógł zostać ogłoszony przez związki zawodowe, a gdy takich nie było w przedsiębiorstwie – przez radę pracowniczą. Strajk był prawomocny, jeżeli głosowała za nim ponad połowa pracowników przedsiębiorstwa lub oddziału – wszelkimi działaniami związanymi z przygotowaniem się do strajku kieruje powołany w tym celu komitet strajkowy. Pracodawca musiał być poinformowany pisemnie o strajku nie później niż 7 dni przed jego rozpoczęciem. Przed strajkiem mógł być przeprowadzony dwugodzinny strajk ostrzegawczy, wobec którego Kodeks pracy stawiał takie same wymogi jak wobec strajku funkcjonalnego [Kodeks 2002].

Po ogłoszeniu strajku pracodawca może zwrócić się do sądu – jeżeli sąd uzna, że strajk jest niezgodny z Konstytucją Litwy lub innymi aktami prawnymi, strajk uznany zostaje za nielegalny i komitet strajkowy powinien ogłosić jego zakończenie [Kodeks 2002]. W art. 83 dokładnie wskazywano zakazane działania pracodawcy podczas strajku: 1) podejmowanie jednostronnej decyzji o całkowitym lub częściowym zatrzymaniu działalności przedsiębiorstwa lub pracy w określonej jednostce przedsiębiorstwa; 2) uniemożliwianie wszystkim lub części pracowników dotarcia do miejsca pracy; 3) zakaz wykonywania pracy przez pracowników czy korzystania z narzędzi i surowców niezbędnych do pracy; 4) stworzenie innych warunków, które mogłyby całkowicie lub częściowo zatrzymać pracę całego przedsiębiorstwa lub jego poszczególnych jednostek; 5) podejmowanie innych działań zakłócających nor-

malną pracę przedsiębiorstwa; 6) podczas strajku pracodawca nie mógł zatrudniać innych osób na miejsce strajkujących pracowników [Kodeks 2002]. Według art. 84 strajk zostaje zakończony w trzech przypadkach – po podjęciu przez pracodawcę decyzji o zaspokojeniu roszczeń strajkujących pracowników; za porozumieniem stron o zakończeniu strajku; po decyzji związków zawodowych lub rady pracowni-
czej, że kontynuacja strajku jest niecelowa. Po zakończeniu strajku praca powinna zostać wznowiona nie później niż następnego dnia roboczego [Kodeks 2002].

Kodeks pracy z 2016 roku w zasadzie dublował podstawowe zasady przyjęte w starym Kodeksie pracy i nieco liberalizował wymogi odnośnie do rozpoczęcia strajku. Tak na przykład ogłoszenie strajku wymaga obecnie zgody 25 członków związków zawodowych przedsiębiorstwa [Kodeks 2016], pracodawca według nowego Kodeksu pracy powinien być uprzedzony pisemnie o strajku ostrzegawczym nie później niż 3 dni robocze do jego rozpoczęcia, a w przypadku strajku właściwego – nie później niż 5 dni roboczych. Podkreśla się także, że strajkujący mają prawo organizować wiece, pikiety, demonstracje, marsze i inne pokojowe zgromadzenia [Kodeks 2016]. Akcentuje się, że nikt nie może być zmuszony do udziału w strajku. Strajkującym pracownikom nie przysługuje prawo do wynagrodzenia i są oni zwolnieni z wykonywania swoich obowiązków. Mimo to może zostać uzgodnione z pracodawcą, że wszyscy strajkujący pracownicy otrzymają całość lub część wynagrodzenia. Co więcej, związkom zawodowym przysługuje prawo do tworzenia specjalnych funduszy, które zostaną wykorzystywane w celu zapewnienia wsparcia finansowego dla strajkujących pracowników [Kodeks 2016].

W nowym Kodeksie pracy z 2017 roku po raz pierwszy w ustawodawstwie Litwy pojawiło się pojęcie „lokaut”. Według art. 255 jest to czasowe, inicjowane przez pracodawców, zawieszenie umowy o pracę, mające na celu ochronę interesów pracowników i pracodawców w czasie strajku. Podkreśla się jednak, że jest to narzędzie, które może być wykorzystane przez pracodawców jedynie w czasie akcji strajkowej. Ustawodawca nałożył na pracodawcę szereg zastrzeżeń i obowiązków związanych z wprowadzeniem lokautu. Przede wszystkim pracodawca nie może ogłosić go wcześniej niż 7 dni kalendarzowych od rozpoczęcia strajku. Co więcej, konieczne jest wystosowanie przez pracodawcę pisemnego ostrzeżenia do pracowników, nie później niż 5 dni roboczych przed ogłoszeniem lokautu. Ostrzeżenie to musi zawierać: datę rozpoczęcia lokautu; jego powód i cele; listę pracowników objętych lokautem [Kodeks 2016]. Dodatkowo każdy pracownik objęty lokautem musi zostać indywidualnie poinformowany o tym przez pracodawcę nie później niż 3 dni robocze przed jego rozpoczęciem [Kodeks 2016]. Pracownikom objętym lokautem nie przysługuje prawo wypłaty wynagrodzeń, chyba że strony sporu postanowią inaczej. Zakończenie lokautu następuje w dwóch przypadkach – zawarcia porozumienia między obiema stronami sporu lub decyzji pracodawcy [Kodeks 2016].

4. Strajki na Litwie i ich przestrzenne zróżnicowanie

W tabeli 4 zawarto dane o strajkach (i liczbie strajkujących) w okręgach Litwy dla badanego okresu. Brakujące lata (2002-2004; 2009-2011; 2013) oznaczają, że w tym okresie zjawisko strajku na Litwie nie występowało. Z danych wynika, że w okresie 2002-2004 nie odnotowano w tym kraju strajków, zaś narastanie ich liczby nastąpiło w okresie światowego kryzysu finansowego z lat 2007-2008, ale w okresie pokryzysowym 2009-2011 nie było na Litwie akcji strajkowych. W kolejnych latach 2014-2017 nastąpił wyraźny wzrost liczby strajków, szczególnie dotyczyło to lat 2015-2016, kiedy liczba strajków wzrosła prawie do 300. Z danych z tabeli 3 wynika, że ogółem na Litwie w okresie 2000-2017 miały miejsce 1174 strajki, z których 690 (co stanowiło 58,8 ogółu) były to strajki ostrzegawcze, zaś 484 – doraźne. Najwięcej strajków miało miejsce w okręgach telszeńskim (264, co stanowiło 22,5 ogółu) i kłajpedzkim (238 – 20,3). W grupie strajków doraźnych najczęściej było w okręgu kłajpedzkim (118, co stanowiło 24,4 dla tej grupy) i w okręgu telszeńskim (105 – 21,7 w tej grupie). W strajkach ostrzegawczych przodowały również okręgi telszeński (159, co stanowiło 23,0 w tej grupie) i kłajpedzki (120 – 17,4).

Jak wynika z danych z tabeli 4, największa liczba strajkujących była w okręgach kłajpedzkim – 9187 (21,4 ogółu) i telszeńskim – 8430 (19,7). W strajkach doraźnych sytuacja była podobna – w kłajpedzkim było 4765 strajkujących (co stanowiło 28,0 ogółu w tej grupie), w telszeńskim – 3714 (21,8). W strajkach ostrzegawczych sytuacja się powtórzyła – w telszeńskim było 4716 strajkujących (18,3), zaś w kłajpedzkim – 4368 (16,9).

Z tabeli 5, gdzie zostały przedstawione dane dotyczące liczby strajków według działalności gospodarczej, wynika, że najczęściej strajków było w oświacie – około 99, zarówno w grupie strajków doraźnych, jak i ostrzegawczych.

Analiza liczby strajkujących wskazuje, że 91,8 strajkujących to pracownicy oświaty, a 5,1 leśnictwa. W grupie strajków ostrzegawczych pracownicy oświaty stanowili 90, zaś leśnictwa – 8,5; w strajkach doraźnych – 94,4 i 0.

W tabeli 6 zawarto dane dotyczące liczby nieprzepracowanych dniówek podczas strajków – największe nasilenie było w latach 2016 (35 646 dniówek) i w 2008 (31 601). Z ogólnej liczby 97 975 dniówek pracownicy oświaty strajkowali w 96,6 – w grupie strajków doraźnych stanowiło to 97, zaś w grupie strajków ostrzegawczych – 92,1. Najbardziej aktywnymi jednostkami administracyjnymi według tego wskaźnika (tabela 7) były okręgi kłajpedzki (33 696 dniówek – 34,4 od ogółu) i telszeński (23 548 – 24). Podobne wskaźniki były w grupie strajków doraźnych, zaś w grupie strajków ostrzegawczych największy wskaźnik miał okręg telszeński (1514 dniówek, co stanowiło 18,8 ogółu w tej grupie) i kłajpedzki (1482 – 18,4).

Tabela 4. Liczba strajków/liczba strajkujących w okręgach Litwy w okresie 2000-2017

S	Jednostka	2000	2001	2005	2007	2008	2012	2014	2015	2016	2017	Ogółem	%
Strajki ogółem	Litwa	56/3303	34/1703	1/70	161/7033	112/7961	193/5558	78/1591	296/7126	242/6295	1/2205	1174/42845	100/100
	wileński	4/985	–	1/70	–	2/124	32/746	19/373	51/1083	39/787	–	148/4168	12,6/9,7
	olicki	–	–	–	–/610	–	–	2/83	3/122	1/dk	–	16/815	1,4/1,9
	kowieński	–	2/238	–	–	15/548	19/653	18/441	31/733	24/590	–	109/3203	9,3/7,5
	klajpedzki	–	1/60	–	58/3032	35/1584	38/1324	2/54	51/1482	53/1651	–	238/9187	20,3/21,4
	mariaampolski	–	–	–	2/55	9/398	6/200	2/42	12/425	12/371	–	43/1491	3,7/3,5
	poniewieski	32/1457	–	–	–	15/547	25/787	14/310	45/851	28/702	–	159/4654	13,5/10,9
	szawelski	–	–	–	8/354	3/68	24/495	5/76	36/962	27/603	–	103/2458	8,8/5,7
	tauroski	–	–	–	–	6/378	5/95	–	8/326	8/308	–	27/1107	2,3/2,6
	telszeński	20/861	25/746	–	76/2792	25/972	32/967	–	47/1055	39/1037	–	264/8430	22,5/19,7
uciański	–	6/659	–	7/190	1/dk	12/291	16/212	12/187	11/195	–	65/5076	5,5/11,8	
Strajki doraźne	Litwa	35/2095	5/589	1/70	65/3055	97/4113	6/121	33/693	–	242/6295	–	484/17031	100/100
	wileński	2/639	–	1/70	–	2/124	–	8/169	–	39/787	–	52/1789	10,7/10,5
	olicki	–	–	–	4/253	–	–	1/dk	–	1/dk	–	6/304	1,2/1,8
	kowieński	–	2/238	–	–	15/548	–	6/209	–	24/590	–	47/1585	9,7/9,3
	klajpedzki	–	–	–	29/1530	35/1584	–	1/dk	–	53/1651	–	118/4765	24,4/28,0
	mariaampolski	–	–	–	–	8/373	–	1/dk	–	12/371	–	21/744	4,3/4,4
	poniewieski	20/902	–	–	–	3/129	–	6/116	–	28/702	–	57/1849	11,8/10,9
	szawelski	–	–	–	1/dk	3/68	–	2/24	–	27/603	–	33/744	6,8/4,4
	tauroski	–	–	–	–	5/310	–	–	–	8/308	–	13/618	2,7/3,6
	telszeński	13/554	–	–	28/1151	25/972	–	–	–	39/1037	–	105/3714	21,7/21,8
uciański	–	3/351	–	3/72	1/dk	6/121	8/94	–	11/195	–	32/833	6,6/4,9	

Strajki ostrzegawcze	Litwa	21/1208	29/1114	–	96/3978	15/3848	187/5437	45/898	296/7126	–	1/2205	690/25814	100/100
	wileński	2/346	–	–	–	–	32/746	11/204	51/1083	–	–	96/2379	13,9/9,2
	olicki	–	–	–	6/357	–	–	1/dk	3/122	–	–	10/479	1,4/1,9
	kowieński	–	–	–	–	–	19/653	12/232	31/733	–	–	62/1618	9,0/6,3
	klajpedzki	–	1/60	–	29/1502	–	38/1324	1/dk	51/1482	–	–	120/4368	17,4/16,9
	mariaampolski	–	–	–	2/55	1/dk	6/200	1/dk	12/425	–	–	22/705	3,2/2,7
	poniewieski	12/555	–	–	–	12/418	25/787	8/194	45/851	–	–	102/2805	14,8/10,9
	szawelski	–	–	–	7/305	–	24/495	3/52	36/862	–	–	70/1714	10,1/6,6
	tauroski	–	–	–	–	1/dk	5/95	–	8/326	–	–	14/489	2,0/1,9
	telszeński	7/307	25/746	–	48/1641	–	32/967	–	47/1055	–	–	159/4716	23,0/18,3
	uciański	–	3/308	–	4/118	1/dk	6/170	8/118	12/187	–	–	34/901	4,9/3,5

„–” brak takiego zjawiska; „dk” – dane konfidencjalne [Ustawa 2018].

Źródło: Departament Statystyki Litwy [<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>].

Tabela 5. Liczba strajków/liczba strajkujących na Litwie według działalności gospodarczej

S	Grupa gospodarki	2000	2001	2005	2007	2008	2012	2014	2015	2016	2017	Ogółem	%
Strajki ogółem	Ogółem	56/3303	34/1703	1/70	161/7033	112/7961	193/5558	78/1591	296/7126	242/6295	1/2205	1174/42845	100/100
	Rolnictwo, leśnictwo	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1/2205	1/2205	0,1/5,1
	Przetwórstwo przemysłowe	–	2/dk	–	–	–	–	–	–	–	–	2/0	0,2/0
	Transport, magazynowanie	4/985	–	–	–	–	–	–	–	–	–	4/985	0,3/2,3
	Oświata	52/2318	32/1465	–	161/7033	112/7961	193/5558	78/1591	296/7126	242/6295	–	1166/39347	99,3/91,8
	Sztuka i rozrywka	–	–	1/70	–	–	–	–	–	–	–	1/70	0,1/0,2
Strajki dorazne	Ogółem	35/2095	5/589	1/70	65/3055	97/4113	6/121	33/693	–	242/6295	–	484/17031	100/100
	Rolnictwo, leśnictwo	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0/0
	Przetwórstwo przemysłowe	–	2/dk	–	–	–	–	–	–	–	–	2/dk	0,4/dk
	Transport, magazynowanie	2/639	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2/639	0,4/3,8
	Oświata	33/1456	3/351	–	65/3055	97/4113	6/121	33/693	–	242/6295	–	479/16084	99/94,4
	Sztuka i rozrywka	–	–	1/70	–	–	–	–	–	–	–	1/70	0,2/0,4
Strajki ostrzegawcze	Ogółem	21/1208	29/1114	–	96/3978	15/3848	187/5437	45/898	296/7126	–	1/2205	690/25814	100/100
	Rolnictwo, leśnictwo	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1/2205	1/2205	0,1/8,5
	Przetwórstwo przemysłowe	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0/0	0/0
	Transport, magazynowanie	2/346	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2/346	0,3/1,3
	Oświata	19/862	29/1114	–	96/3978	15/3848	187/5437	45/898	296/7126	–	–	687/23263	99,6/90,1
	Sztuka i rozrywka	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0/0	0/0

„–” brak takiego zjawiska; „dk” – dane konfidencjalne [Ustawa 2018].

Źródło: Departament Statystyki Litwy [<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>].

Tabela 6. Dniówki strajkujących na Litwie według działalności gospodarczej w okresie 2000-2017

Strajk	Grupa gospodarki	2000	2001	2005	2007	2008	2012	2014	2015	2016	2017	Ogółem	%
Strajki ogółem	Ogółem	10394	2167	834	9559	31601	3080	1714	2428	35646	552	97975	100,0
	Rolnictwo, leśnictwo	–	–	–	–	–	–	–	–	–	552	552	0,6
	Przetwórstwo przemysłowe	–	dk	–	–	–	–	–	–	–	–	0	0,0
	Transport, magazynowanie	725	–	–	–	–	–	–	–	–	–	725	0,7
	Oświata	9669	971	–	9559	31601	3080	1714	2428	35646	–	94668	96,6
	Sztuka, rozrywka i rekreacja	–	–	834	–	–	–	–	–	–	–	834	0,9
Strajki doraźne	Ogółem	10025	1775	834	8378	30567	1260	1418	–	35646	–	89903	100,0
	Rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0	0,0
	Przetwórstwo przemysłowe	–	dk	–	–	–	–	–	–	–	–	0	0,0
	Transport, magazynowanie	639	–	–	–	–	–	–	–	–	–	639	0,7
	Oświata	9386	579	–	8378	30567	1260	1418	–	35646	–	87234	97,0
	Sztuka, rozrywka i rekreacja	–	–	834	–	–	–	–	–	–	–	834	0,9
Strajki ostrzegawcze	Ogółem	369	392	–	1181	1034	1820	296	2428	–	552	8072	100,0
	Rolnictwo, leśnictwo i	–	–	–	–	–	–	–	–	–	552	552	6,8
	Przetwórstwo przemysłowe	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0	0,0
	Transport, magazynowanie	86	–	–	–	–	–	–	–	–	–	86	1,1
	Oświata	283	392	–	1181	1034	1820	296	2428	–	–	7434	92,1
	Sztuka, rozrywka i rekreacja	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0	0,0

„–” brak takiego zjawiska; „dk” – dane konfidencjalne [Ustawa 2018].

Źródło: Departament Statystyki Litwy [<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>].

Tabela 7. Dniówki strajkujących pracowników w okręgach Litwy w okresie 2000-2017

Rodzaj strajku	Jednostka/Rok	2000	2001	2005	2007	2008	2012	2014	2015	2016	2017	Ogółem	%
Strajki ogółem	Litwa	10394	2167	834	9559	31601	3080	1714	2428	35646	552	97975	100,0
	wileński	725	–	834	–	179	272	362	340	2783	–	5495	5,6
	olicki	–	–	–	285	–	–	66	42	dk	–	393	0,4
	kowieński	–	1197	–	–	2812	213	476	273	2736	–	7707	7,9
	klajpedzki	–	22	–	5006	14546	446	64	505	13107	–	33696	34,4
	mariaampolski	–	–	–	16	1023	59	17	156	1953	–	3224	3,3
	poniewieski	6671	–	–	–	441	277	359	280	3647	–	11675	11,9
	szawelski	–	–	–	174	203	151	86	287	1716	–	2617	2,7
	tauroski	–	–	–	–	2564	30	–	127	1903	–	4624	4,7
	telszeński	2998	275	–	3892	8961	297	–	352	6773	–	23548	24,0
uciański	–	673	–	186	dk	1337	284	66	883	–	3429	3,5	
Strajki dorazne	Litwa	10025	1775	834	8378	30567	1260	1418	–	35646	–	89903	100,0
	wileński	639	–	834	–	179	–	297	–	2783	–	4732	5,3
	olicki	–	–	–	215	–	–	dk	–	dk	–	215	0,2
	kowieński	–	1197	–	–	2812	–	404	–	2736	–	7149	8,0
	klajpedzki	–	–	–	4497	14546	–	dk	–	13107	–	32150	35,8
	mariaampolski	–	–	–	–	1015	–	dk	–	1953	–	2968	3,3
	poniewieski	6500	–	–	–	301	–	286	–	3647	–	10734	11,9
	szawelski	–	–	–	dk	203	–	70	–	1716	–	1989	2,2
	tauroski	–	–	–	–	2535	–	–	–	1903	–	4438	4,9
	telszeński	2886	–	–	3414	8961	–	–	–	6773	–	22034	24,5
uciański	–	578	–	154	dk	1260	244	–	883	–	3119	3,5	
Strajki ostrzegawcze	Litwa	369	392	–	1181	1034	1820	296	2428	–	552	8072	100,0
	wileński	86	–	–	–	–	272	65	340	–	–	763	9,5
	olicki	–	–	–	70	–	–	–	42	–	–	112	1,4
	kowieński	–	–	–	–	–	213	72	273	–	–	558	6,9
	klajpedzki	–	22	–	509	–	446	dk	505	–	–	1482	18,4
	mariaampolski	–	–	–	16	dk	59	dk	156	–	–	231	2,9
	poniewieski	171	–	–	–	140	277	73	280	–	–	941	11,7
	szawelski	–	–	–	76	–	151	16	287	–	–	530	6,6
	tauroski	–	–	–	–	dk	30	–	127	–	–	157	1,9
	telszeński	112	275	–	478	–	297	–	352	–	–	1514	18,8
uciański	–	95	–	32	–	77	40	66	–	–	310	3,8	

Źródło: Departament Statystyki Litwy [https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/].

Tabela 8. Średnia płaca krajowa i w sektorze oświaty na Litwie w okresie 2000-2017 (brutto w euro)

Rok	Płaca krajowa	Płaca w sektorze oświaty	%
2000	281,2	268,5	95,5
2001	284,4	269,1	94,6
2002	293,7	274,6	93,5
2003	310,8	286,7	92,3
2004	332,8	294,5	88,5
2005	369,6	331,6	89,7
2006	433,3	375,3	86,6
2007	521,9	444,9	85,2
2008	623,3	566,2	90,8
2009	595,5	612,3	102,8
2010	575,8	579,2	100,6
2011	592,5	585,3	98,8
2012	615,1	595,5	96,8
2013	646,3	618,0	95,6
2014	677,4	626,1	92,4
2015	714,1	646,4	90,5
2016	774,0	686,9	88,7
2017	840,4	724,7	86,2

Źródło: Departament Statystyki Litwy [<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>].

W latach 2007-2008 przez Litwę przetoczyła się lawina strajków pracowników oświaty – pedagogów i personelu szkół, przedszkoli i szkół wyższych. Strajkujący żądali zwiększenia wynagrodzenia, które było o 10-15 niższe niż średnia krajowa [Jackeivičius 2007]. Pierwsza fala strajków przeszła jesienią 2007 roku, zaś druga fala – wiosną i latem 2008 roku w całym kraju. Procedura przeprowadzenia strajku według prawa litewskiego jest dosyć skomplikowaną, dlatego organizatorzy korzystali z pomocy prawników, a nawet wynajmowano usługi prawnicze na okres strajku [Petrulevičius 2008]. Po częściowym zwiększeniu wynagrodzenia pracownikom oświaty strajki zostały zakończone – miał w tym swój udział kryzys gospodarczy, który na Litwie był bardzo głęboki. W kolejnych latach 2012-2016 strajki pedagogów znów się nasiliły, osiągając apogeum w latach 2015-2016. W roku 2015 było 296 strajków ostrzegawczych, a w roku 2016 – 242 strajki doraźne, które ogarnęły cały kraj. W latach 2007-2008 strajki odniosły sukces – płaca pracowników oświaty zrównała się ze średnią krajową, jednak w następnych latach 2010-2017 nastąpił spadek do średniej krajowej – od 100,6 w roku 2010 do 86,2 w roku 2017, co powoduje kolejne strajki.

W 2017 roku odbył się ogólnokrajowy ostrzegawczy strajk pracowników leśnictwa, w którym wzięło udział 2205 pracowników. Główną przyczyną tego strajku była odmowa wszczęcia negocjacji przez Ministerstwo Środowiska ze związkiem zawodowym pracowników leśnictwa w kwestii reformy [Minkevičienė 2017]. Ak-

cja strajkowa zakończyła się niepowodzeniem – rząd przeprowadził głęboką reformę strukturalną, dokonując centralizacji gospodarstw leśnych [Naprys 2018].

5. Zakończenie

Litwa w XXI wieku zderzyła się z trzema dużymi falami strajków – w latach 2007-2008 i 2014-2016 oraz w 2017. Pierwsze dwie fale strajków zostały zorganizowane przez związki zawodowe pracowników oświaty i odniosły połowiczny sukces (wzrost płacy), ale sytuacja strajkowa trwa nadal. Ostatnia fala strajków w 2017 roku była zorganizowana przez związki zawodowe pracowników leśnictwa i zakończyła się fiaskiem. Przyczyną protestów były reformy strukturalne wymienionych branż. Najbardziej aktywnymi jednostkami administracyjnymi były okręgi telszeński i kłajpedzki.

Literatura

- Černevičiūtė S., 2013, *Mirties baismės taikymo praktika: 1935-1936 m. Suvalkijos ūkininkų streikas*, [w:] Istorija, Lietuvos Edukologijos Universitetas, t. 92, Vilnius, s. 22-28.
- Gardawski J., 2001, *Związki zawodowe na rozdrożu*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.
- Jachowicz P., 2002, *Strajk górników brytyjskich w latach 1984-1985*, SGH, Warszawa.
- Jackevičius M., 2008, *Per Lietuvą nusiris pedagogų streikai*, <https://www.delfi.lt/news/daily/education/per-lietuva-nusiris-pedagogu-streikai.d?id=14891642> (dostęp: 20.05.2018).
- Kodeks Pracy RL, 2002, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.31185A622C9F> (dostęp: 10.04.2018).
- Kodeks Pracy RL, 2017, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/f6d686707e7011e6b969d7ae07280e89> (dostęp: 10.04.2018).
- Konstytucja RL, <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm> (dostęp: 10.04.2018).
- Maciejewski M., Sadowski M., 2007, *Powszechna historia gospodarcza od XV do XX wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, s. 157-159.
- Minkevičienė A., 2017, *Ketvirtadienį – visuotinis miškininkų mitingas, penktadienį – įspėjamas streikas*, <https://www.grokiskis.lt/aktualijos/ketvirtadieni-visuotinis-miskininku-mitingas-penkta-dieni-ispejamasis-streikas> (dostęp: 12.05.2018).
- Naprys E., 2018, *Urėdijų darbuotojai trenkė durimis: išėitinės siekė ir po 16 tūkst. eurų*, 15 min. <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/finansai/urediju-darbuotojai-trenke-durimis-iseitines-sieke-ir-po-16-tukst-euru-662-961134> (dostęp: 12.05.2018).
- Petrulevičius A., 2008, *Mokytųjų piketas*, <https://www.alfa.lt/straipsnis/173542/tyla-gera-byla-kol-ne-prasideda-streikas> (dostęp: 20.05.2018).
- Towalski R., 2001, *Konflikty przemysłowe w Europie Zachodniej i w Polsce*, SGH, Warszawa.
- Ustawa RL o statystyce, 2018, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/45fb6b6052c511e884cbc4327e-55f3ca> (dostęp: 20.05.2018).
- Ustawa RL o związkach zawodowych, 1992, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.2293> (dostęp: 10.04.2018).
- Wóycicki A., 1936, *Cele związków zawodowych*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, 16, z. 4, Wydawnictwo Uniwersytetu A. Mickiewicza, Poznań, s. 398-415.